

Číslo projektu: CZ.1.07./1.5.00/34.0938 Název projektu: Zlepšení podmínek pro vzdělávání na SUŠ, Ostrava

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

SVĚT PO ROCE 1945

DĚJINY 20. STOLETÍ

ČÍSLO DUM: VY_32_INOVACE_OBN_3_40

Vznik OSN

- Po II. svět. válce se lidstvo rozhodlo, že teď už fakt nebude vůbec válčit (pouze v tom nejnejnutnějším případě)
- **Organizace spojených národů** má hlídat mír ve světě, být zárukou lidských práv a sociálního pokroku, zvyšovat všeobecný blahobyť národů
- Vznikla hned v říjnu 1945, v San Franciscu
- 50 zakládajících členů (včetně obnovené ČSR)
- Základním „zákonem“ je zakládací dokument **CHARTA OSN**
- Dnes má 194 členských států (chybí jen Vatikán apod.)
- **OSN sehrála významné role:**
 - Prosadila v Evropě (i mimo ni) **Všeobecnou deklaraci lidských práv**
 - **Sehrála roli v dekolonizaci**
 - **Stvořila stát Izrael (1948)**, kde by v Evropě pronásledovaní Židé našli domov a bezpečí
- OSN má při sobě řadu dílčích organizací (UNICEF, UNESCO, potravinový fond,...)

Německá otázka

- „osvoboditelé“ si rozebrali Německo na 4 okupační zóny (americká, francouzská, britská, sovětská)
- US, Fr., Br. je spojily v tzv. Trizonii, Stalin zůstal proti
- Spor o Berlín: Rudá armáda oblehla Berlín – tzv. blokáda Berlína (14 měsíců) – snaha Berlín vyhladovět, žádná ze stran neměla odvahu jít do nového ozbrojeného konfliktu
- Berlín nevyhladověl, západní spojenci jej zásobovali letecky (tzv. letecký most, 277 000 letů, 2,5 milionu tun potravin)
- Každopádně východ Německa a východ Berlína, který Stalin uchvátil, už nepustil
- 1949 se Německo definitivně rozpadá na 2 státy
 - Spolková republika Německo (z bývalé trizonie)
 - Německá demokratická republika (spadá pod vliv SSSR)

Evropská integrace

- Jediným **faktickým vítězem II. sv. války v Evropě byl Stalin**, při osvobozování Evropy postoupila jeho armáda hooóódně na západ (obléhání Berlína) -> **strach západní Evropy**
- Evropská konference v Haagu 1948 „Kde budou hranice SSSR? Tam, kde Stalin bude chtít!“
- **Strach ze Stalina přiměla západ ke spolupráci – poprvé na EKONOMICKÉM PRINCIPU**
- **Zakládající:** (později se přidávají další)
 - **Německo (SRN)**
 - **Francie**
 - **BeNeLux**
 - **Itálie**
- Od r. 1949 zakládají společné ekonomické organizace a projekty (ESUO, EHS, EUROATOM => **1992 je z toho EU**)

Marshallův plán

- Americký plán na ekonomickou pomoc válkou zničené Evropě
- Doslova: Plán evropské obnovy
- Vyhlásil US ministr zahraničí George C. Marshall
- V letech 1948-1952
- Zahrnoval pomoc: hmotné dary a peněžní půjčky
 - Potraviny, suroviny, polotovary, další zboží, výhodné půjčky
- Celkem za 13 miliard dolarů
- Pomoc USA nabídly všem evropským státům (podmínky ale sestavily tak, že se počítalo s tím, že SSSR odmítne)
- SSSR Marshallův plán odmítl, přinutil odmítnout i všechny státy pod svým vlivem -> vzniká „dvourychlostní Evropa“
- Marshallův plán urychlil stabilizaci a záp. Evropy a její prudký ekonomický úspěch (roční růst HDP přes 10%), v SRN v rukou K. Adenauera „hospodářský zázrak“

Studená válka

- Tzv. **bipolární svět**
- „studená“ – nedošlo až na ozbrojený střet (kdyby došlo, už bychom tu pravděpodobně nebyli)
- **Západ (USA) x východ (SSSR)**
- Tzv. **třetí svět** (nové státy v Asii a Africe vzniklé dekolonizací se většinou nazapojily)
- **Od konce 40. let do pádu SSSR 1989**
- Vzájemné zastrašování, propaganda
- **Závody**
 - Ve sportu (olympiády)
 - dobývání kosmu
 - V objevování nových technologií
 - **Ve zbrojení (atomové zbraně)**
- **USA nakonec zvítězily, soupeře uzbrojily**

Studená válka

Západ = USA + západní státy

- Liberální demokracie
- 1949 NATO
- EHS -> EU (v záp. Evro.)
- Západní Německo SRN
- Přijali Marshallův plán
- Jaderná převaha

Východ = SSSR + východní blok

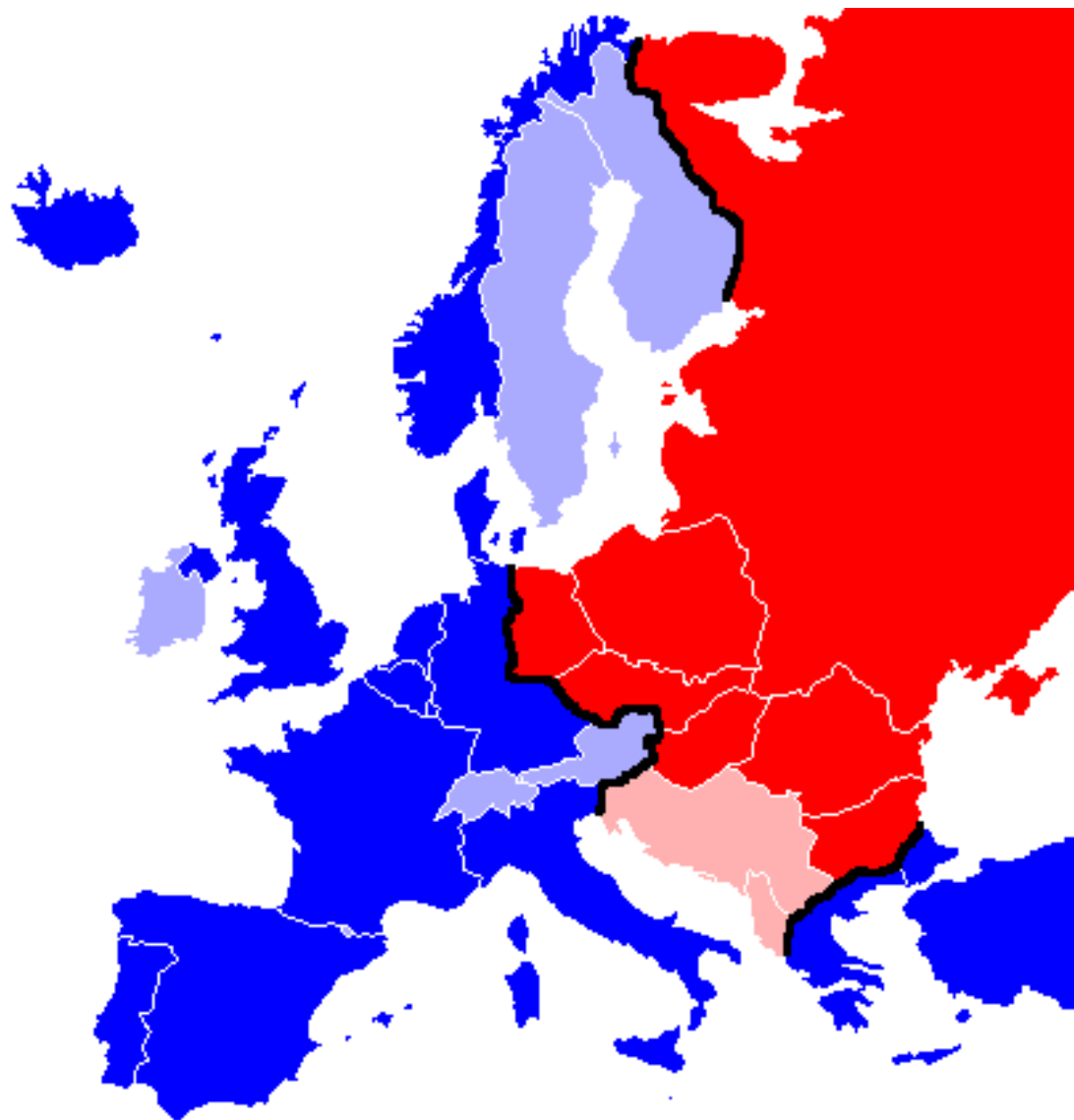
- Komunismus, socialismus
- Varšavská smlouva
- RVHP (ekon. spolupráce)
- Východní Německo NDR
- Odmítli Marshallův plán

Železná opona

- Hranice , tvz. **Železná opona**, probíhala přes Evropu
- **Rozdělovala Německo na 2 státy, dělila Berlín**
- **Berlínská zed'** (srpen 1961 – listopad 1989)
- Nejsnadnější bylo přejít hranici přes Jugoslávii
- Východní blok pečlivě hlídal, komu dovolí přejít železnou oponu, ilegální běženci byli v reálném ohrožení života

„železná opona“

zdroj: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8b/EisernerVorhang.png> 1.4.2014

Studená válka – významné okamžiky

- Bipolární svět koření v konfliktu o Berlín těsně po II. sv. válce (viz obléhání Berlína)
- Definitivně válku odstartoval Marshallův plán, který východní blok odmítl
- **Studená válka reálně hrozila přerůst ve III. světovou válku**
- Největší hrozba nastala za tzv. **Karibské krize** r. 1963 (na Kubě zvítězili komunisti vedení F. Castrem, SSSR chtěl využít spojenecké území kousek od Floridy, instaloval na Kubě odpalovací rampy pro jaderné rakety, karibskou krizi se podařilo vyřešit domluvou (osobní setkání prez. Kennedyho a N. Chruščova), součástí dohody je závazek USA, že nezasáhne do vnitrostátní politiky na Kubě, zároveň vyhlásily Kubě obchodní embargo, které trvá dodnes)
- Součástí je i válka v Koreji (50. léta) – tam studená válka trvá dodnes
- **Studená válka promluvila do procesu dekolonizace** (všechny nové státy vznikaly za podpory USA nebo SSSR)

Dekolonizace

- **Proces, během něž bývalé kolonie získávají politickou samostatnost**
- Nejmohutněji po r. 1945, dnes je na světě jen minimum kolonií
- Původní koloniální velmoci si ovšem v nových státech zachovaly ekonomický vliv
- **Do procesu zasahovala OSN prostřednictvím svého mezinárodního soudu v Haagu** (např. nezávislost Indonéské republiky 1945 (Nizozemí pořád nechtělo uznat, až mu to nařídil Haag))
- **Vliv studené války**
- **Dekolonizací vzniká tzv. třetí svět, též „rozvojové země“** (nové státy se většinou nezapojily do studené války)

Nejslavnější případy dekolonizace - INDIE

- **Mahátmá Gándhí** vedl **nenásilný odpor** proti britské nadvládě
- 1947 **VB** ustoupila, uznala **nezávislost celé Britské Indie**
- Pův. Britská Indie se nově rozdělila podle náboženského klíče
 - Vzniká **Indie** (hinduistická část)
 - Vzniká **Pákistán** (islámská část) – později ještě **Bangladéš**
 - **Sporná území** – **Kašmír a Džamú** (hrozí přerůst v jaderný konflikt)

Nejslavnější případy dekolonizace - KOREA

- Za II. sv. války pod Japonskou okupací
- Osvoboditelé ji rozdělili podle 38. rovnoběžky na severní (kontrola SSSR) a jižní (kontrola USA)
- **1950-1953 válka v Koreji** – snaha Kim Ir-sena z KLTR sjednotit Koreu pod vládou severu
- Jihu pomohli Američani + další síly z OSN x severu pomohli Číňani
- **Válka skončila utužením rozdělení poloostrova – trvá dodnes**
- **KLDR (komunistický režim) x Jižní Korea (demokratický stát západního typu)**, pozn. v r. 2013 Kim Čong-un vypověděl smlouvu o příměří a obnovil válečný stav

Nejslavnější případy dekolonizace - VIETNAM

- Po II. sv. válce vyjádřila jižní část státu zájem vrátit se do stavu kolonie pod nadvládou Francie
- To se nelíbilo na severu
- **Válka ve Vietnamu (1955-1975)**
 - Ve Vietnamu označována jako „americká válka“
 - Vyvrcholení staršího konfliktu od r. 1945
 - Sever podpořily Čína a SSSR
 - Jih podpořily USA (a některé další země záp. bloku)
 - Dosti partyzánský charakter, útoky i proti pralesu
 - **Údajně zástupná válka bipolárního světa, velká krutost**
 - **Odpor americké veřejnosti** (hnutí hippies), neřešitelná situace, velké oběti na všech stranách (v 1969 měly USA ve Vietnamu 543 000 vojáků)
 - Po podepsání příměří se USA stáhly, sever toho využil a jih dobyl
- **dnes je Vietnam jednotný, socialistický totalitní stát**
(Vietnamská socialistická republika)

Pád východního bloku

- V 80. letech se projevuje silná krize východního bloku (ekonomická i politická)
- Od r. 1985 v SSSR vládne Michail S. Gorbačov, reformní komunist, stát zjevně prohrává ve zbrojních závodech s USA
- Jeho reforma Přestavba uvolnila politické prostředí v SSSR i celém východním bloku
- Reforma přerostla v demonstrace a revoluční tlak v celém východním bloku (Gorbačov odmítá intervenovat do nesovětských zemí)
- Pád komunismu v SSSR
- Rozpad celého východního bloku i SSSR
 - Odpadají pobaltské republiky, pak Ukrajina, Bělorusko, řada „stánů“ na jihu SSSR
 - Rozpadá se RVHP i Varšavská smlouva
- Dnes je Gorbačov na západě vítaným hostem, v Rusku persona nongrata, „komunista, který zničil komunismus“

M. S. Gorbačov,

zdroj: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d0/RIAN_archive_359290_Mikhail_Gorbachev.jpg
1.5.2014

Nástupnické státy SSSR	
	Rusko
	Ukrajina
	Bělorusko
	Moldavsko
	Gruzie
	Arménie
	Ázerbájdžán
	Kazachstán
	Uzbekistán
	Turkmenistán
	Tádžikistán
	Kyrgyzstán
	Estonsko
	Lotyšsko
	Litva

Otázky a úkoly

1. *Vysvětlete, co byl Marshallův plán. Proč ho asi USA Evropě nabídly? Kdo přijal, kdo odmítl?*
2. *Co byla studená válka, kdo proti komu, kdo ji vyhrál? Do kterého bloku spadlo ČSR?*
3. *Co je OSN, kdy vznikla, k čemu má sloužit?*
4. *Vysvětlete pojem dekolonizace. Proč k ní podle Vás došlo? Uveďte některé příklady.*

Literatura a zdroje

- ČAPEK, V., PÁTEK, J. *Dějepis pro střední odborné školy*. Praha: Scientia, 2010.